

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Η ΠΥΡΗΝΙΚΗ ΑΠΕΙΛΗ

1. «Υπερδυνάμεις», «δορυφόροι» και «ουδέτεροι»

Ἡ ἐπανάστασις τῶν εὐρωπαϊκῶν ὄπλων ἔθεσε μετὰ τὴν ἐκπληκτικὴν τῆς ἐπίδειξιν εἰς τὴν Ἰαπωνίαν πρόβλημα ἡγεσίας εἰς τὸν κόσμον. Τὸ μέγεθος τῆς καταστρεπτικῆς δυνάμεως, ἡ ὁποία ἐν τῷ μεταξὺ ἐκρέμασεν ἐπὶ τῆς Γῆς τὴν δυνατότητα ἐνὸς βιολογικοῦ «μεγαθανάτου»¹ ὡς Δαμόκλειον σπάθην, ἐφάνη πρὸς στιγμὴν, ὅτι θὰ ὑπέτασσε τὴν ἀνθρωπότητα εἰς μίαν ἐνιαίαν διοίκησιν, ἡ ὁποία δὲν θὰ ὑπῆρχεν ἀνάγκη νὰ λογοδοτῇ, ἐφ' ὅσον θὰ εἶχε τὸ μονοπώλιον τῆς ἐξουσίας, ὅπως εἶχε προφητεύσει τὴν ἐξέλιξιν αὐτὴν ὁ Ernest Rénan τὸ ἔτος 1876: «Τὴν ἡμέραν πράγματι, κατὰ τὴν ὁποίαν ὠρισμένοι προνομιούχοι τῆς σκέψεως θὰ κατεῖχον τὰ μέσα νὰ καταστρέψουν τὸν πλανήτην, ἡ κυριαρχία των θὰ εἶχεν ἐξασφαλισθῆ. Οἱ προνομιούχοι αὐτοὶ θὰ ἐβασίλευον διὰ τῆς ἀπολύτου τρομοκρατίας, διότι θὰ ἐκράτουν εἰς χεῖρας των τὴν ὑπαρξιν ὅλων· μάλιστα θὰ ἦτο δυνατόν νὰ λεχθῆ, ὅτι θὰ ἦσαν σχεδὸν θεοὶ καὶ ὅτι τὸ θεολογικὸν κράτος, τὸ ὁποῖον ὠνειρεύθη ὁ ποιητῆς διὰ τὴν πρωτόγονον ἀρχαιότητα, θὰ ἦτο πραγματικότης»². Ἡ ἀδράνεια ἐν τούτοις τῶν ἐφευρετῶν τῆς ἀτομικῆς βόμβας ἀπέτρεψε κατὰ τὸν κρίσιμον χρόνον νὰ συμβῆ, ὅ,τι δὲν ἔπαυσεν ἔκτοτε νὰ θεωρῆται ὡς ἄμεσον ἐνδεχόμενον: «Ὅποιος ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας εἶναι τύραννος, ἀδιάφορον εἰς ποῖον ση-

μείον τοῦ πλανήτου, εἶναι τύραννος ὅλης τῆς ἀνθρω-
πότητος»³. Ἐπὶ τοῦ παρόντος πάντως τὸ ἀυθαίρετον
παγκόσμιον κράτος ἔχει ἀποφευχθῆ ἰσχυρῶς τῆς διαρρέυ-
σεως τῶν πολεμικῶν μυστικῶν, ἢ ἀξιοποίησις τῶν ὁποίων
ἰσοφάρισε τὴν ὑπεροχὴν τῶν πρώτων διδαξάντων καὶ
παρουσίασεν εἰς τὸ προσκλήνιον τῆς ἱστορίας δευτέραν
ὑποψηφιότητα διὰ τὴν κυβερνήσιν τῶν λαῶν. Κατὰ τὴν
διάρκειαν τῆς ἀμοιβαίας καχυποψίας τῶν ἐπιδόξων κο-
σμοκρατόρων τὰ Εὐρωπαϊκὰ κράτη ἐχωρίσθησαν εἰς δύο
ἀντίπαλα στρατόπεδα, οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ὁποίων ἐδίστασαν
μέχρι στιγμῆς νὰ λύσουν δυναμικῶς τὴν διαφορὰν τῶν
ἐκ φόβου μήπως καταστραφοῦν, προτοῦ νικήσουν.

Ἡ ἔντασις τῶν σχέσεων μεταξὺ «Δύσεως» καὶ
«Ἀνατολῆς» καὶ ἡ προσέλκυσις «δορυφόρων» κρατῶν
εἰς τὴν πλανητικὴν κίνησιν τῶν ἀκαταγωνίστων ἡγετῶν
ἀφύπνισεν ἐν τῷ μεταξὺ τοὺς ἀμετόχους τοῦ δράματος, οἱ
ὅποιοι ἐπιχειροῦν ἐσπευσμένως πρὸς τῆς ἐπαπειλουμένης
διχοτομήσεως τοῦ κόσμου νὰ ἐξοπλισθοῦν, μὲ ἀποτέλε-
σμα νὰ δημεύουν τοὺς φυσικοὺς πόρους καὶ τὴν ἰδιωτι-
κὴν περιουσίαν διὰ τὴν ἐξέυρεσιν κεφαλαίων καὶ τὴν
ἐλευθερίαν τοῦ λόγου καὶ τῆς πράξεως διὰ τὸν ἔλεγ-
χον τῶν ἐνεργειῶν. Ἐφ' ὅσον ὅμως οἱ «οὐδέτεροι» πρέ-
πει νὰ προμηθευθοῦν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ τὴν πολεμικὴν
τῶν ἐξάρτυσιν ἕνεκα τῆς ἀπουσίας τῶν τεχνολογικῶν
της προϋποθέσεων εἰς τὴν ἰδικὴν τῶν ἐπικράτειαν, προ-
τρέπουν τὴν διαρκίαν τῶν «ὑπερδυνάμεων» νὰ εἰδικεύσῃ
τεράστια τμήματα τῆς βιομηχανικῆς της παραγωγῆς εἰς
τὴν κατασκευὴν ὄπλων «συμβατικῆς» χρήσεως διὰ τὴν
ἐνίσχυσιν τοῦ ἐξαγωγικοῦ της ἐμπορίου καὶ τῶν καθεστώ-
των, τὰ ὁποῖα θὰ ἦτο δυνατόν νὰ τεθοῦν ὑπὸ τὴν οἰκονο-
μικὴν ἢ διπλωματικὴν της ἐπιρροήν. Μεταξὺ τῶν ἐτῶν
1957 καὶ 1961 τὰ 15 μεγαλύτερα συγκροτήματα κατασκευῆς

όπλων τῆς Ἀμερικῆς ἐσημείωσαν κέρδη κατὰ 50% περισσότερα τῶν 500 ἀναλόγων εἰς μέγεθος λοιπῶν βιομηχανιῶν⁴. Εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἐπίσης διετέθησαν τὸ ἔτος 1960 διὰ πολεμικοὺς σκοποὺς 57% τῶν προβλεπομένων χρημάτων διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν καὶ τὴν οἰκονομικὴν βοήθειαν ἄλλων χωρῶν⁵, ἐνῶ τὸ κόστος τῶν στρατηγικῆς φύσεως ἀναπτυξιακῶν προγραμμάτων ἀνῆλθε τὸ ἔτος 1968 εἰς 6.500.000 δολλάρια⁶. Μόνον διὰ τοὺς πυραύλους σταθερᾶς βάσεως τὸ ὕψος τῶν ἀμερικανικῶν ἐξόδων διὰ τὸ χρονικὸν διάστημα μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1961 καὶ 1975 εἶχεν ὑπολογισθῆ, ὅτι θὰ ὑπερέβαινε τὰ 200 δισεκατομμύρια δολλάρια⁷. Ὅπως ἀνεγράφη ἐξ ἄλλου εἰς τὸν ἡμερήσιον τύπον⁸, ἐξήχθη κατὰ τὴν δεκαετίαν 1961 - 1971 στρατιωτικὸν ὕλικὸν ἀξίας 22,7 δισεκατομμυρίων δολλαρίων ἐκ τῶν Η.Π.Α. καὶ 14,7 δισεκατομμυρίων ἐκ τῆς Ρωσίας. Τόσον ὅμως εἰς τὸ «Ἀνατολικὸν» ὅσον καὶ εἰς τὸ «Δυτικὸν» μέτωπον τοῦ λεγομένου «ψυχροῦ» πολέμου προέκυψαν μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ρήγματα ὡς πρὸς τὴν ἀκολουθητέαν πολιτικὴν γραμμὴν, μὲ ἀποτέλεσμα καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην νὰ δημιουργηθοῦν πυρῆνες πολεμικῶν ἐρευνῶν, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς παρατεινομένης ἐκεχειρίας — πρὸ τῆς ἀσυμφόρου τελικῆς ἀναμετρήσεως — δημιουργοῦν ὀλοταχῶς ἀντισώματα τῆς ὑπεροπλίας τῶν δύο ἀνταγωνιστῶν, οἱ ὁποῖοι ἀναγκάζονται νὰ συμβιβασθοῦν, διὰ νὰ μονιμοποιήσουν τὴν ἀποκλειστικότητα τῶν non plus ultra μηχανισμῶν τοῦ θανάτου.

2. Ἐφ' ὅσον ὁ ἐχθρὸς συστηματικῶς ἀπουσιάζει

Εὕρισκόμεθα σήμερον ἐπὶ παγκοσμίου κλίμακος εἰς μίαν ἐποχὴν γενικῆς ἐπιστρατεύσεως πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ πολέμου. Τὰ σύγχρονα ὅπλα δὲν ὑπάρχουν διὰ τὴν ὥραν

τῆς μάχης, διότι τότε θὰ χάσουν τὴν σκοπιμότητά των: «Ἐὰν αὐτὰ τὰ κουμπιά κάποτε πιεσθοῦν, θὰ ἔχουν ἀποτύχει παντελῶς εἰς τὴν ἀποστολήν των. Ὁ ἐξοπλισμὸς εἶναι χρήσιμος, μόνον ἐὰν δὲν χρησιμοποιηθῆ»⁹. Ἐὰν ὁμοῦς ὁ ἐχθρὸς ἀπουσιάζῃ καὶ ἡ ἀμύνα τοῦ κράτους ἐπιβάλλῃ τὴν ἀντιμετώπισίν του, προτοῦ ἐκδηλωθῆ, χρειάζεται πρὸ παντὸς ἄλλου ἡ παράστασις τοῦ ὡς μιᾶς ἀπειλῆς, ἡ ἐξουδετέρωσις τῆς ὁποίας ἀπαιτεῖ συνεχῶς ἀποτελεσματικώτερον ὄπλισμόν καὶ κυρίως ἐνότητα φρονήματος εἰς τὴν θεώρησίν του ὡς ἐσχάτου κινδύνου. Τὸ πρόβλημα διὰ τοῦτο δὲν εἶναι εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν ἡ διαγωγή τοῦ ἐχθροῦ οὔτε οἱ πεπεισμένοι ὁπαδοί του εἰς τὴν ἄλλην παράταξιν ὅσον ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι καὶ εἰς τὰ δύο στρατόπεδα δὲν πιστεύουν εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς ἄνευ ὄρων ὑποταγῆς εἰς τοὺς κυρίους τοῦ κράτους.

Ἡ «ἰδεολογία» καὶ τὰ προγράμματα κατασκευῆς τῶν συνειδησῶν δὲν ἔχουν διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὡς στόχον νὰ πείσουν ἢ νὰ ὑποχρεώσουν τοὺς ἀντιπάλους νὰ μεταβάλουν στάσιν, ἀλλὰ νὰ διατηρήσουν τὴν συνοχὴν τῶν ἔκουσίως ἢ ἀναγκαστικῶς ἀνελευθέρων. Ἡ σκοπιμότης αὐτὴ δικαιολογεῖ τὴν ἀπόκρυψιν τῶν πραγματικῶν συνθηκῶν εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν ἐθνικῶν θεμάτων, ἡ ἔξαρσις τῶν ὁποίων ἐπανειλημμένως χρησιμεύει, διὰ νὰ καλύψῃ μίαν ἐλάχιστα παραδεκτὴν δραστηριότητα τῶν ἐπιτρόπων τῆς κοινῆς τύχης. Ὄταν ὁμοῦς ἡ κρατικὴ ἐνέργεια παύῃ νὰ στηρίζεται εἰς τὴν γενικὴν ἐκτίμησιν τῆς καταστάσεως, δὲν ἀναιρεῖται μόνον ἡ ἔννοια τῶν πολιτευμάτων τῆς συλλογικῆς ἐξουσίας, ἀλλὰ καὶ ἡ δυνατότης τῶν κρατούντων νὰ ἐφαρμόσουν μίαν συνεπῆ πολιτικὴν, ἐφ' ὅσον ἀναγκάζονται νὰ ἐκτελοῦν, ὅ,τι θεωροῦν σκόπιμον οἱ πράκτορες τῶν ἀπορρήτων εἰδήσεων. Ἡδη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1926 ἡ νέα κατάστασις θὰ προβλη-

ματίση τούς εκπροσώπους τών πολιτικῶν ὑποθέσεων, π.χ. τὸν πρωθυπουργὸν τῆς Ἰταλίας Φραγκίσκον Νίττι: «Ἡ μυστικὴ διπλωματία, ποῦ... ἄρχισε νὰ ἐκτιμᾶται πάρα πολὺ σήμερα, μπορεῖ νὰ λεχθῆ πῶς, ἂν δὲν καταργηθῆ, θ' ἀποτελῆ μόνιμο κίνδυνο γιὰ τὴν εἰρήνην, ὅσο οἱ κυβερνήσεις, δηλαδή οἱ ὑπουργοὶ καὶ τὰ κοινοβούλια, δὲν θᾶναι πληροφορημένες καὶ δὲν θὰ μποροῦν ν' ἀσκήσουν ἔλεγχο πάνω στη δρᾶση τῶν Ἀρχηγῶν τοῦ κράτους καὶ τῶν Ὑπουργῶν τῶν ἐξωτερικῶν»¹⁰. Ἡ πολιτικὴ ἐκπροσώπησις τῶν συγχρόνων ἐθνῶν μαστίζεται διὰ τὸν λόγον αὐτὸν εἰς τὴν ἐποχὴν μας ὑπὸ μιᾶς συνεχῶς μεγαλυτέρας ἀνακολουθίας μεταξὺ λόγων καὶ πράξεων καὶ ὁ βαθμὸς τῆς ἀνελευθερίας ἀναλογεῖ διαρκῶς περισσότερον πρὸς τὴν στρατιωτικὴν δύναμιν ἢ τὴν στρατηγικὴν θέσιν μιᾶς χώρας.

3. Κυρίαρχοι λαοὶ χωρὶς ἐλευθερίαν

Διὰ τὸν ἴδιον λόγον, ὅσοι διαμαρτύρονται διὰ τὴν καταστροφὴν τῆς δημοκρατίας ἢ ἐπιχειροῦν νὰ δείξουν τὴν κοινότητα τῶν μεθόδων καὶ τῶν ἐπιδιώξεων μεταξὺ τῶν πολεμικῶς ἰσορρόπων ἀντιπάλων, παρουσιάζονται ὡς πρόσκοποι μιᾶς ἐσωτερικῆς ἀνεξαρτησίας, ἣ ὁποία θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐνεργήσῃ ὡς καταλύτης τῆς ἠθικῆς τοῦ «ὀλοκληρωτικοῦ» κράτους. Ὁ λογοτέχνης π.χ. εἰς τὴν Ρωσίαν στιγματίζεται ὡς ὑπ' ἀριθμὸν ἓνα ἐχθρὸς τοῦ λαοῦ, ἐφ' ὅσον δὲν συντάσσεται πρὸς τὴν γραμμὴν τοῦ κόμματος, τὸ ὁποῖον χρειάζεται τὸν πολίτην ὡς ὑποστηρικτὴν τῆς καταργήσεως τοῦ δικαιώματος νὰ ὀρίζη τὴν θέλησίν του. Ὅ,τι κυρίως ἔχει σημασίαν, εἶναι ὅμως τὸ γεγονός, ὅτι τὸ σύγχρονον κράτος περιορίζει συνεχῶς περισσότερον τοὺς τομεῖς τῆς ἐλευθέρας ἐκφράσεως τῶν πολιτῶν, ἐφ' ὅσον ἡ πρᾶξις λόγῳ τῆς συναρτήσεώς της

πρὸς τὰ τεχνικὰ μέσα παραγωγῆς καὶ καταναλώσεως εἶναι δυνατόν νὰ ἐλεγχθῆ ἐκ τῶν ἔξω. Ἡ ἐξάρτησις αὐτὴ τῆς συμπεριφορᾶς ἐντὸς τοῦ τεχνολογικοῦ κόσμου ἐκ μιᾶς κεντρικῆς ἀρχῆς, ἣ ὁποία δὲν χρειάζεται πάντοτε νὰ ἐκτελεθῆ, ἀλλ' ἔχει ὅπωςδήποτε τὴν δυνατότητα νὰ παραβιάζῃ τὴν γενικὴν θέλησιν, διὰ νὰ ἐφαρμόσῃ ὄχι μόνον ἰδιωτικοὺς σκοποὺς, ἀλλ' ὅ,τι ἐπιβάλλουν τὰ πράγματα εἰς τὴν τυφλὴν τῶν κατεύθυνσιν, ἀνατρέπει τὴν βάσιν τῶν πολιτευμάτων τῆς πληθυντικῆς εὐθύνης: «Ἡ κρίσις τῆς δημοκρατίας εἰς τὴν ἐποχὴν μας συνίσταται ἀκριβῶς εἰς τὸ γεγονός, ὅτι σήμερον περιέρχεται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς κυβερνήσεως μία συγκέντρωσις τῆς δυνάμεως—τῆς ἀνεξέλεγκτου καὶ ὑπὸ μίαν ὠρισμένην ἔννοιαν μὴ ἐλεγκτῆς δυνάμεως, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καθιστᾷ π.χ. μίαν λαϊκὴν ἐπανάστασιν ἀδύνατον. Ἀκριβῶς ἡ ἀδυναμία μιᾶς λαϊκῆς ἐπαναστάσεως εἶναι μία τῶν μεγάλων, ἀκόμη γενικῶς ἀσυλλήπτων ἐπαναστατικῶν ἀλλαγῶν εἰς τὴν πολιτικὴν κατάστασιν. . ., ἐφ' ὅσον ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων μέχρι τῆς Ρωσικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1917 ἡ δυνατότης τῆς ἐπαναστάσεως ἦτο ἡ μεγαλυτέρα καὶ περισσότερον ἐπικίνδυνος τροχοπέδη κατὰ τῆς αὐθαιρέτου βίας τῆς κυβερνήσεως»¹¹.

Ἐπιβεβαιῶς λέγεται ἀκόμη «λαός», ἀποτελεῖ ἐντὸς τῶν ἐπιστρατευμένων πληθυσμῶν τῆς Γῆς μίαν λέξιν, ἣ ὁποία διατηρεῖ τὴν ρομαντικὴν τῆς αἴγλην ὡς προϋπόθεσις ὅλων τῶν εὐγενῶν αἰσθημάτων. Εἰς τὴν πραγματικότητα ὅμως πρόκειται περὶ ἑνὸς συναισθηματικοῦ ὄρου, τὸ περιεχόμενον τοῦ ὁποίου προσαρμόζεται εἰς τὴν ἐκάστοτε περίστασιν ὑπὸ τῶν κυρίων τοῦ καθεστώτος. Παρὰ ταῦτα οἱ ἀμέσως ἐνδιαφερόμενοι τηροῦν ἐνώπιον τῆς ἀλλοτριώσεως τῶν ἀτομικῶν τῶν δικαιωμάτων παθητικὴν στάσιν, ὅπως ἀκριβῶς συνέβη τὴν ἐποχὴν τοῦ χαλκοῦ.

όποτε οί ένοπλοι τής δυναστείας έκυριάρχησαν εις άχανείς έκτάσεις χωρίς άντίστασιν, μέχρις ότου προσέκρουσαν εις άλλους κατόχους του μέσου τής εξουσίας. 'Υπάρχουν βεβαίως άκόμη περιπτώσεις λαϊκών επαναστάσεων, όσοι όμως όρίζουν επισήμως τά γεγονότα, διακηρύσσουν ευθύς έξ αρχής τήν άθωότητα τής πλειοψηφίας, διότι τήν χρειάζονται ως ιδεολογικόν έρεισμα τής αρχής των. 'Ο 'Ελβετός δραματουργός Max Frisch χαρακτηρίζει τήν περίπτωσιν ως εξής:

«Ο ΣΗΜΕΡΙΝΟΣ: Πολύ σπάνια συμβαίνει ένας λαός νά βγει στο δρόμο. Σήμερα. Γιατί τά όπλα — πού δέν τά έχει ο λαός — γίνονται όλο και καλύτερα. Κι όμως κάποτε συμβαίνει. 'Αλλά σήμερα δέν μάς νοιάζει. Μεγαλειότητα, τó ξέρουμε από πρίν. Δέν είναι ο άληθινός λαός αυτός πού βγαίνει στο δρόμο, δέν είναι ο λαός μας.

ΠΡΙΓΚΗΨ: 'Αλλά;

Ο ΣΗΜΕΡΙΝΟΣ: 'Αναρχικοί, Κατάσκοποι, Τρομοκράτες, Στοιχειά.

ΠΡΙΓΚΗΨ: Τί σημαίνει αυτό;

Ο ΣΗΜΕΡΙΝΟΣ: Σημαίνει: Ποιός είναι ο λαός, τó καθορίζει ο κυρίαρχος. "Οποιος βγαίνει σήμερα στο δρόμο, δέν μπορεί νά περιμένει νά τόν μεταχειριστούν σαν λαό»¹².

4. 'Η σημερινή άπολυταρχία του κράτους

'Η άνατροπή των προϋποθέσεων του πολέμου, όπως διεμορφώθησαν μετά τήν έφεύρεσιν τής πυρίτιδος, δημιουργεί επί των ήμερών μας μίαν κατάστασιν, προς τήν όποίαν θά ήτο δυνατόν νά συγκριθή μόνον ή συνθήκη εκείνη τής ύπάρξεως, τó μέλημα τής όποίας είναι ή στοιχειώδης διαβίωσις. 'Ο,τιδήποτε άλλο άπασχολεί ή θά ήτο δυνατόν νά ενδιαφέρει τόν άνθρωπον, πρέπει νά παραμε-

ρισθῆ ἑνώπιον τῆς ἐκτάκτου ἀνάγκης. Ἐφ' ὅσον ὅμως ἡ ζωὴ συνεχίζει τὴν πορείαν της καὶ διὰ τοῦ ἐκβιομηχανισμοῦ τῶν οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν της σχέσεων δημιουργεῖ προβλήματα, διὰ τὰ ὁποῖα δὲν εἶχεν ἰδέαν τὸ παρελθόν, ἡ ἀναστολὴ τῆς φροντίδος, ἡ ὁποία θὰ ἔπρεπε νὰ τὰ λύσῃ, ἐπιτρέπει τὴν ἐξόγκωσίν των. Ἡ πόλωσις, τὴν ὁποίαν προεκάλεσαν τὰ γνωστὰ ὡς «ἀπόλυτα»¹³ σύγχρονα ὄπλα ἐντὸς καὶ διὰ μέσου τῶν ἐθνικῶν καὶ πολιτικῶν ὀργανισμῶν, ἐγκαταλείπει διὰ τοῦτο τὴν πρᾶξιν χωρὶς ἔλεγχον εἰς τὴν φορὰν τῶν ἱστορικῶν της προϋποθέσεων καὶ προεκτάσεων. Τὸ γεγονός δὲν θὰ εἶχε σημασίαν, ἐὰν ὁ ἀνθρώπινος κόσμος ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ «προοδεύῃ», ὅπως ἐπίστευσεν ἡ Εὐρώπη τοῦ «Διαφωτισμοῦ». Ἡ πίστις, ὅτι τὰ πράγματα — ἐὰν ἀφεθοῦν ἐκ μέρους τῆς κρατικῆς ἀντιδράσεως ἐλεύθερα νὰ ἐπιβάλουν τοὺς ὅρους τῆς ἀναπτύξεώς των — θὰ ὀδηγήσουν τὴν ἀνθρωπότητα εἰς τὴν εὐδαιμονίαν, ὑπῆρξεν ἡ «πραγματικὴ θρησκεία τῆς μεταγενεστερᾶς Εὐρώπης»¹⁴. Ἀφ' ἧς στιγμῆς ὅμως τὸ τέλος τῆς ζωῆς ἢ τῆς ἐλευθερίας ἐμφανίζεται εἰς τὸν ὀρίζοντα («τὸ ἀπόλυτον κατῆλθεν εἰς τὴν Γῆν διὰ τῆς ὁδοῦ τοῦ τρόμου: μία ἐνάργεια τείνει νὰ ὑποκαταστήσῃ τὴν πίστιν»¹⁵), ὁ ἄνθρωπος εὐθύεται διὰ τὴν συνέχειαν καὶ τὴν ποιότητα τῆς παρουσίας του εἰς τὸν κόσμον. Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι ὁ καιρὸς τᾶσσεται ὑπερτῆς πολιτικῆς συνειδήσεως, ἔστω καὶ ἂν τὰ παγκόσμια πράγματα ρυθμίζονται πρὸς τὸ παρὸν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἐπαγγέλλονται τὴν τακτικὴν τῆς μάχης.

Ἦδη ὅμως ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 20οῦ αἰῶνος ἡ δυνατότης τῆς στρατιωτικῆς ἐφαρμογῆς ἐπιστημονικῶν πορισμάτων προέτρεψεν, ὅσους ἐπρόκειτο νὰ πρωταγωνιστήσουν εἰς τὸν ἐπερχόμενον παγκόσμιον πόλεμον, νὰ κα-

τασκευάσουν εργοστάσια μετατροπής τῶν γνώσεων εἰς ὄπλα. Ἐνῶ μέχρι τότε τὸ ἵππικόν — τὸ περισσότερον εἰδικευμένον στράτευμα — ἐχρειάζετο ἀπλῶς καὶ μόνον ξίφος καὶ περίστροφον ὡς ἰδιαίτερον ὄπλισμόν, ἔκτοτε ὀλόκληρος ὁ στρατὸς χρησιμοποιεῖ πολύπλοκα ὄργανα, ἢ συνεχῆς βελτίωσις τῶν ὁποίων προϋποθέτει διαρκῶς μεγαλύτεραν ἐξειδίκευσιν τῆς βιομηχανίας ἢ διαρκῶς ὑψηλότερα κονδύλια διὰ τὴν ἀγοράν των. Ἐὰν π.χ. ἡ τιμὴ τῶν κοινῶν καταδιωκτικῶν ἀεροπλάνων ἦτο κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου τῆς τάξεως τῶν 200.000 δολλαρίων, τὸ ὑπὸ κατασκευὴν πολεμικὸν ἀεριωθούμενον «Panavia 200» θὰ ὑπερβῆ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὰ 10.000.000 δολλάρια κατὰ μονάδα¹⁶.

Τὸ γεγονός, ὅτι τὰ νεώτερα δεδομένα τῆς ἐπιστήμης ἐπιβάλλουν τὴν πολεμικὴν των ἀξιοποίησιν, προτοῦ τὴν ἐπιτύχη ὁ ἀντίπαλος, συνεπάγεται ἀχρήστευσιν τοῦ ὑλικοῦ ἢ τὴν χρησιμοποίησίν του εἰς τοπικοὺς πολέμους προκαθορισμένης διάρκειας. Ὑπὸ τοὺς ὅρους αὐτοὺς τὰ ἐξοδα τῆς ἀνανεώσεως τοῦ ὄπλοστασίου ἀποτελοῦν εἰς τὴν προοδευτικὴν των διόγκωσιν τὸ κύριον πρόβλημα τῶν κρατικῶν προϋπολογισμῶν, παρ' ὅτι (καὶ μάλιστα ἐπειδὴ) ἀποφεύγεται ἡ τελικὴ σύρραξις. Ἐὰν ἄλλοτε ὁ πόλεμος ἐστοίχιζε κυρίως εἰς αἷμα, σήμερον ἡ εἰρήνη ἔγινε τὸ ἀβάστακτον βάρος τῶν ἐθνικῶν οἰκονομιῶν. Ὑπολογίζεται, ὅτι τὸ ἔτος 1966 ὁ παγκόσμιος ἐξοπλισμὸς ἐστοίχισεν 618 δισεκατομμύρια μάρκα¹⁷ καὶ σήμερον ὑπερβαίνει τὰ 200 δισεκατομμύρια δολλάρια¹⁸. Εἰδικῶς τὰ πολεμικὰ ἐξοδα τῶν λεγομένων «ὑπαναπτύκτων» χωρῶν αὐξάνουν μὲ διπλασίαν ταχύτητα συγκριτικῶς πρὸς τὸν παγκόσμιον μέσον ὄρον¹⁹, ἐφ' ὅσον εἰς τὴν περίπτωσίν των τὰ πάντα — τυφέκια, ὄλμοι, συστήματα διαβιβάσεων καὶ ἀνιχνεύσεων, τεθωρακισμένα ὀχήματα, ὑπερηχητικὰ ἀεροπλάνα

καὶ πυραυλόφορα σκάφη — πρέπει νὰ εἰσαχθοῦν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Ἡ κρατικὴ ἐξουσία, διὰ τὴν ἐξαφάνισιν τῆς ὁποίας ἦτο βέβαιος ὁ Karl Marx, παρουσιάζεται λοιπὸν καὶ πάλιν ὡς ρυθμιστὴς τῆς καταστάσεως. Ὅρίζει τοὺς συλλογικοὺς στόχους, ἐλέγχει τὰ φρονήματα, δημεύει τὴν ἐπιστήμην, ἀπαγορεύει τὴν κριτικὴν καὶ χρησιμοποιεῖ ἐπανειλημμένως τὸ δικαίωμα τῆς ἀρνησικυρίας, ὡς ἐὰν ὁ πόλεμος — ἄλλοτε «συνέχισις τῆς πολιτικῆς ἐπικοινωνίας δι' ἄλλων μέσων»²⁰ — εὑρίσκειν εἰς τὴν πολιτικὴν τὴν οἰκονομικὴν καὶ ψυχολογικὴν του συνέχειαν. Ἡ ἀντιστροφή αὐτὴ δὲν θὰ συνέβαινε, ἐὰν καὶ διὰ τὸ τελευταῖον ἐξάρτημα μιᾶς πολεμικῆς μηχανῆς δὲν ἐχρειάζοντο συστήματα ἐργοστασίων ἢ ἐὰν ἡ αὐτονομία ἑνὸς ἔθνους δὲν ἦτο συνάρτησις τῆς ἀμυντικῆς του ἰκανότητος ὡς μέλους διακρατικῶν συμμαχιῶν. Ὑπὸ τὸν ἄμεσον ἢ ἔμμεσον ἔλεγχον τῶν διαχειριζομένων τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἀκαθαρίστου ἐθνικοῦ εἰσοδήματος διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς πολεμικῆς ἐτοιμότητος ἢ σημερινὴ ἀπολυταρχία τοῦ κράτους ὑπενθυμίζει τὸν ἀνεξέλεγκτον «ἡγεμόνα» τῶν πολιτειῶν τῆς Ἀναγεννήσεως, ὁ ὁποῖος δὲν ἔπρεπε εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῆς δυνάμεως, τὴν ὁποίαν τοῦ παρεῖχεν ἡ πυρῖτις, νὰ ἐπηρεάζεται ὑπὸ συναισθηματισμῶν ἢ τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ δικαίου. Ἡ ἀντίδρασις ὅμως τοῦ ἠθικοῦ αἰσθητηρίου ὑπῆρξεν εἰς τοὺς Νεωτέρους χρόνους τῆς Εὐρώπης ἀνάλογος τῆς γενικεύσεως τῶν διοικητικῶν μέτρων ἐναντίον τῆς φεουδαρχικῆς πλεονεξίας, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ καταργηθῇ τελικῶς ἡ μονοκρατορία τοῦ παραγωγοῦ καὶ ἰδιοκτητήτου τῶν ὄπλων, τὰ ὁποῖα ἐφρούρησαν ἕκτοτε ὡς δημόσια κτήματα τὸν κοινωνικὸν βίον εἰς τὰ πλαίσια συνεχῶς διευρυνομένων θεσμῶν πολιτικῆς φύσεως.